

Василюк А. Нові підходи до компетентностей учителів. Нова українська школа: початок реформ: зб. тез доповідей II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 27 бер. 2020 р. / за заг. ред. Л. В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь : МДУ, 2020. С. 240-243.

Василюк А.В.,

д-р пед. наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
*Вінницький державний педагогічний університет
ім. Михайла Коцюбинського*
allawasyluk@gmail.com

НОВІ ПІДХОДИ ДО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛІВ

У сучасних реаліях поступово вимальовується модель школи XXI ст., в якій: діти будуть краще підготовленими до навчання; пізніше (по віку) здійснюватимуть свій професійний вибір та особисту «освітню стежку»; навчання стає більш диференційованим, тривалішим і поглибленим, концентрується на формуванні ключових компетентностей учнів; «дидактика пам'яті» замінюється на «дидактику креативного мислення» тощо.

Змінюється характер праці та підвищується оплата праці вчителів; запроваджується педагогіка партнерства (між учнем, вчителями і батьками), що потребує ґрунтовної якісної підготовки та удосконалення вчителів за новими методиками і навчальними технологіями. У Новій українській школі учитель перестає бути самотнім лідером у класі з реалізації навчальної програми. Його функції розвиваються за наступним ланцюгом: навчання – виховання – виховуюче навчання – опіка в компенсаційно-корекційній сфері – участь у фізичній та духовній культурі – педагогічна творчість – дослідницько-розвивальна діяльність – саморозвиток і самореалізація.

Перед учителем школи XXI століття постають усе нові завдання, серед яких: передача знань і досвіду з метою підготовки молоді до дорослого життя; активізація пізнавальної діяльності, розвитку творчих сил та інноваційних здібностей учнів; розвиток системи цінностей, формування переконань і характеру вихованців; розвиток інтересів, створення умов до самостійної практичної діяльності учнів; використання новітніх навчальних технологій в умовах Нової української школи; перевірка і оцінка шкільних досягнень учнів; підготовка вихованців до неперервного навчання - учіння, що повинно стати потребою людини XXI століття, ознакою її нової якості; керування процесами шкільної та професійної орієнтації, допомога учням у формулюванні навчальних намірів, професійних та життєвих планів; допомога в організації

їх громадського життя у школі, а також доцільного використання вільного часу.

Для забезпечення численних функцій та завдань сучасний учитель має володіти комплексом різноманітних компетентностей. Серед них варто виокремити психологічні, а саме: позитивне ставлення до учнів (та людей взагалі); уміння уникати типових причин непорозуміння в стосунках; уміння порозумітися взагалі, а з учнями зокрема; уміння стимулювати пізнавальний інтерес та мотивацію учнів до навчання; уміння створювати колектив з випадкової за складом групи учнів та ін.

Свідченням тенденцій появи порівняно нових і важливих психологічних компетентностей є підвищення в Україні уваги до менеджерських (організаційних та управлінських) умінь та навичок сучасного вчителя, а також стійкості до стресів і психологічної готовності до подолання життєвий ускладнень (можливе безробіття, високий рівень конкурентності й напруги у щоденній діяльності тощо).

У цілому, обсяг та різноманітність необхідних компетентностей такі значні, що поява їх повного ансамблю у майбутнього вчителя за період його перебування у ЗВО неможлива. Відтак, професійна підготовка вчителя повинна включати кілька стадій та утворювати узгоджений комплекс, найтривалішою частиною якого має стати не сучасне спорадичне підвищення кваліфікації, а постійна і ефективна допомога вчителю в його розвитку.

Відомо, що професійний успіх учителя у значній мірі залежить від характеристик його особистості, а також сформованих ключових педагогічних компетентностей. Від них залежить, чи розуміє вчитель цілі навчання і виховання, як він зможе використовувати новітні технології, створювати умови для досягнення намічених змін у вихованцях. Обидва ці чинники (особистість вчителя і педагогічні компетентності) знаходяться у взаємозалежності. Перший полягає у формуванні усвідомлення багатогранної відповідальної місії вчителя; а другий – у формуванні педагогічних умінь, підпорядкованих цій місії чи ролі.

МОН України запропоновано перелік базових компетентностей педагогічних працівників початкової школи, які охоплюють індивідуально-особистісні та професійно-діяльнісні якості, важливі для успішного виконання стратегічної мети та завдань освітньої реформи. А саме:

- *професійно-педагогічна компетентність* (обізнаність із новітніми знаннями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє до продуктивної професійної діяльності, вимог педагогічної етики та викликів початкової школи;

- *соціально-громадянська компетентність* (розуміння сутності громадянського суспільства, володіння знаннями про права і свободи людини, усвідомлення глобальних проблем людства, усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання, навички конструктивної участі в суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи, вміння попереджувати та розв'язувати конфлікти, досягаючи компромісів);

- *загальнокультурна компетентність* (здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва, усвідомлення власної національної ідентичності);

- *мовно-комунікативна компетентність* (володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні аргументації, здатність досягати результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій);

- *психологічно-фасилітативна компетентність* (усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я дитини, здатність сприяти творчому становленню молодших школярів та їхній індивідуалізації); - *підприємницька компетентність* (вміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави);

- *інформаційно-цифрова компетентність* (здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства) [3].

Науковці і державні освітні діячі вважають, що вчитель виконуватиме свою роль в процесі освітньої реформи лише за умови, якщо буде: гарним спеціалістом із ґрунтовними знаннями і науковою культурою, коли він не лише зможе переказувати знання, але й викликати інтерес та формувати мотивацію до навчання; використовувати в своїй праці допоміжні засоби, які несе із собою технічний прогрес; бажати і вміти бути прихильним порадицею молоді і батькам; відчувати потребу і вміти безперервно і різносторонньо себе удосконалювати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василюк А. Обриси нової української школи і сучасна місія вчителів. Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: зб. матеріалів XIX

Міжнарод. наук. практ. інтернет-конф., 2 жовтня 2018 р.
ПереяславХмельницький, 2018. Вип. 19. С. 99-104.

2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p> (дата звернення: 23.02.2020)

3. Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти: Наказ МОН від 15.01.2018 № 36. URL: https://drive.google.com/file/d/1mG7U91TLtuHS7aEaBW1B_MuTP5fdgIis/view (дата звернення: 23.02.2020).